

A szülőföld varázsa : idézetek ötven év olvasmányaiból / összeáll., szerk. Bényei Miklós. – Győr : MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete, 2016. – 50 p.

A genius loci

Jeles elmék gondolatai Bényei Miklós válogatásában

Bényei Miklós ötven évet töltött a helyismereti és helytörténeti kutatómunka szolgálatában. Aki elolvassa az ismertetett füzetet, az talán megérti, miért.

Amikor megkaptam *A szülőföld varázsa* című ötven oldalas gyűjteményt, nem volt világos, miféle ismertetőt tudok erről letenni az asztalra. Idézetgyűjtemény? Miért kell ismertetni? Elolvastam (többször), megpróbáltam megérteni, talán sikerült. Természetesen nem a szöveg megértése okozott nehézséget, hanem elsősorban az, hogy a digitális, virtuális korban miért hoz létre valaki egy nyomtatott idézetgyűjteményt a helyismereti, helytörténeti elkötelezettségről, amelyet elektronikusan sokkal egyszerűbb (legalábbis technikailag) összeállítani. Később persze rá kellett jönnöm, hogy ezek a szövegek csak így olvashatóak, így érik el azt, hogy fontosnak találjuk a tartalmukat. Egy igazi, valódi helyismereti kutató görcsövén keresztül rendszerezve, válogatva ez a gyűjtemény összefoglalja egy tudományterület eszmeiségét, életszerűségét és kutatásának létjogosultságát.

Mi az a helyismeret, helytörténet? Miből táplálkozik?

A varázsszó mindenkihez eljut, aki helyismerettel, helytörténettel foglalkozik: genius loci – a hely szelleme. Igazából azonban soha nem lehet meghatározni pontosan, hogy mit jelent valójában ez a fogalom. Elsősorban talán az érzés ... vagy valami más ...

Jómagamban is már szinte gyermekkoromtól fogva érlelődik ez az érzés, de máig nem állt igazán össze a kép. Mi ez az érzés? Emberek, tárgyak, épületek, helyszínek, események vagy csak emlékek, gondolatok, érzések?

Genius loci – a hely szelleme, ahogy mondják. A hely szelleme azonban csak tőlünk válik valóvá, a cselekedeteinktől, tetteinktől éled fel. A hely szelleme attól válik élővé, hogy élünk és teszünk.

Ha sokat ismétljük, akkor még talán meg is értjük, hogy a hely szelleme tesz bennünket azzá, amik vagyunk, vagy éppen elválaszt minket attól a közegetől, amelyben éppen létezünk. Minden mindig attól függ, hogy mikor, hol és hogyan tudjuk magunkévá tenni az adott hely szellemét valamilyen síkon, térben és időben.

Bényei Miklós most arról „ír-olvas”, hogy miként élte meg az elmúlt évek (nem kevés: ötven) változásait, vagy nem-változásait abban a hitben és valóságban, hogy részese lehet az egyetlen elképesztő „végtelen” történetnek: a helytörténet véget nem érő folyamatának, amelyek mindennapjainkat is meghatározzák.

Miért fontos ez a füzet? Vannak, akik csak gondolkodnak. Vannak, akik írnak is. Bényei Miklós jelen esetben is mindkettőt megteszi, mégpedig olyan módon, hogy összegyűjti azokat a gondolatokat, amelyek a helyismereti, helytörténeti kutatások témakörében bármikor meghatározóak lehettek még akkor is, ha éppen nem olvasta ezeket mindenki. Teszi ezt az elmúlt ötven év szakmai alázatával és tudományosságával, és olyan módon, hogy az itt olvasott idézetek közel kerülhetnek a mindennapi emberhez.

Miért fontos ez a közeledés? A helyismeret, helytörténet a mindennapi emberről szól elsősorban. Arról, hogy miként, hogyan élünk, élünk, és talán egy kicsit a jövőről is, hiszen a múlt mindig el van bújtatva valahol a jelenben és a jövőben, a jövőben pedig mindenkor ott rejlik a múlt bölcsessége. Másrészt pedig ez a tudományterület kapocs a történelemhez és szinte minden tudományághoz, hiszen a történelem és a tudománytörténet valahol ebből is táplálkozik.

Mindezeket figyelembe véve nehéz kiragadni mondatokat ebből a gyűjteményből, de azt, hogy *mikor és hol vagyunk otthon*, azt jól példázza a Mikes Kelemen-től származó idézet: „*úgy szeretem már Rodostót, hogy el nem felejthetem Zágont.*”¹

A könyvismertető tiszte, hogy írjon az ismertetett mű fizikai megjelenéséről is. Egy rövid, ötven oldalas műről van szó. A szerző a bevezető után valóságyszerűen, időrendben (szerzői névmutatóval ellátva), az idézett személyek születési sorrendjében építi fel a gyűjteményt, amint ő is megfogalmazza: „A tematikai tagolásnak és a betűrendnek sem láttam értelmét”. És valóban, a gyűjteményt olvasva, a kronológiai sorrendnek köszönhetően számot vehetünk azokkal a gondolatokkal, amelyeket a gyűjtemény összeállítója kiválasztott: hogyan fejlődött, jutott előre és miképp teljesedett ki az a gondolat, hogy hagyományainkat megőrizzük, és „Szülőföldként azt a tájat fogadjuk szívünkbe, ahol még viaszpuha szúzi agyunkba a világról az első élményeket fogadtuk be.”²

Bölcs Salamon példabeszédétől kezdve napjainkban is élő személyek gondolatait is olvashatjuk. A több mint 140 idézet ékesen mesél az otthon és a szülőföld szeretetéről, és a jelenkor embereit is tanítja a valódi értékek tisztelésére.

A gyűjteményben megjelenő gondolatok inspirálnak arra, hogy örökségünket feldolgozzuk, közzétegyük, és talán majd értékeljük is.

Egy dolog azonban kimaradt a kötetből. Bényei Miklós a helyismeret, helytörténetírás mestere, emblemikus alakja már évtizedek óta. Az ő nevét nem találjuk a füzet névmutatójában, mindazonáltal egy általam fontosnak tartott mondattal szeretném rá felhívni a figyelmet, és egyúttal kiegészíteni az ilyen módon hiányos idézetgyűjteményt: „*egy-egy nemzet, ország múltja, jelene jelentékeny részben a helyi jelenségekből, folyamatokból tevődik össze, és ez utóbbiak, tehát a mikrostruktúrák beható tanulmányozása, részletező, szinte mikroszkopikus feltárása mintegy feltétele a makro világ, vagyis az ország, a nemzet kellően árnyalt története bemutatásának, a hatékony kormányzati politikának.*”³

Ez az idézet természetesen csak kiragadott példa a sok-sok megjelent tanulmányból, közleményből⁴, de híven tükrözi azt a gondolkodásmódot, amelyet a szerző a gyűjtemény összeállításában is követett.

Sajnálatos módon egyre kevesebb számban jelennek meg helyismereti kutatásokhoz kötődő általános elméleti munkák, illetve ezek kutatási módszertanát alkalmazó tudományos közlemények.

„A szülőföld varázsa” olyan gyűjtemény, amely nemcsak a helyismereti kutatások, írók, kutatók által megfogalmazott gyöngyszemeket tárja elének, hanem útmutatást és erőt ad a jövő helyismereti kutatásainak népszerűsítéséhez is. Mindezek mellett pedig elgondolkoztat arról, mikor és mit kell tennünk azért, hogy megőrizzük azt a kulturális örökséget, amelyet az elmúlt korok hagyományoztak ránk, hogy méltó módon gazdálkodjunk ezzel az örökséggel.

Czeglédi László

Jegyzetek

1. A szülőföld varázsa : idézetek ötven év olvasmányaiból. Összeáll. Bényei Miklós. – Győr : MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete, 2016. – p. 12.
2. Uo. p. 32.
3. Bényei Miklós: Helyismeret, helytörténet. – Eger : Líceum Kiadó, 2008. – p. 9.
4. Bényei Miklós: „Eltéphetetlen kötelék” : régi-új gondolatok a helyismereti tevékenységről. – Eger : Líceum Kiadó, 2012. – 234 p.

